

**RISTO UIMONEN,
HANNA RAJALAHTI,
ILPO SALONEN (TOIM.)**

TÄÄLLÄ LONTOO

BBC:N SUOMALAISTOIMITTAJAT IDÄN JA LÄNNEN
VÄLISSESSÄ INFORMAATIOSSODASSA

W S O Y

Risto Uimonen – Hanna Rajalahti –
Ilpo Salonen
(toim.)

TÄÄLLÄ LONTOO

BBC:N SUOMALAISTOIMITTAJAT
IDÄN JA LÄNNEN VÄLISESSÄ
INFORMAATIOSODASSA

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

wsoy:n kirjallisuussäätiö ja C. V. Åkerlundin mediasäätiö
ovat tukeneet tätä kirjaprojektia myöntämillään apurahoilla.

© TEKIJÄT JA WSOY, 2020
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
ISBN 978-951-0-44905-9
PAINETTU EU:SSA

Sisällys

- 9 | Lukijalle *Risto Uimonen*
- 17 | SUOMESTA SUURVALTOJEN VÄLISEN
INFORMAATIO SODAN KIELI
Uutistapahtumia vuosilta 1938–1940 *Jussi Vuotila*
- 19 | Radio aseena sodassa ja taistelussa vapaan
maailman puolesta *Risto Uimonen*
- 30 | Ensimmäinen suomenkielinen
lähetys 18.3.1940 *Ilpo Salonen*
- 34 | Hillar Kallas – myyttinen ensimmäinen
päällikkö *Marek Fields, Vesa Santavuori ja Risto Uimonen*
- 39 | SKUUPPEJA, UUTISIA JA PROPAGANDAA
Uutistapahtumia vuosilta 1941–1949 *Jussi Vuotila*
- 42 | BBC, sota ja Suomi – sankarimaasta poikkeukselliseksi
viholliseksi *Marek Fields*
- 52 | Neuvojen antajasta ystäväksi *Risto Uimonen*
- 57 | Max Jakobsonin kansainvälinen ura lähti lentoon
BBC:stä *Kari Mänty*
- 64 | Kuuleeko Suomi – kilpailua ja häirintää
lyhytaalloilla *Hanna Rajalahti*
- 71 | SODASTA KYLMÄÄN SOTAAN
Uutistapahtumia vuosilta 1950–1959 *Jussi Vuotila*
- 73 | Kylmän sodan journalismia *Risto Uimonen*

- 79 | VAPAUTUMISEN JA SVENGAAVAN LONTOON AIKA
Uutistapahtumia vuosilta 1960–1972 *Jussi Vuotila*
- 82 | Kilpailu kiristyy, BBC:lle jää yhä tilaa toimia
Risto Uimonen
- 92 | Essi Kivirannasta toimituksen pitkäaikaisin
päällikkö *Risto Uimonen*
- 99 | »Yks tavallinen Toivanen» *Ilpo Salonen*
- 107 | EEC-MAAN YLEISRADIOYHTIÖ
Uutistapahtumia vuosilta 1973–1986 *Jussi Vuotila*
- 109 | Suomenkielinen toimitus työpaikkana *Risto Uimonen*
- 117 | Nuoret toimittajat protestoivat *Risto Uimonen*
- 127 | Finnish Sectionin arkea pommien paukkeessa
Ilpo Salonen
- 135 | TOIMITUKSEN ASEMA VAHVISTUU YLLÄTTÄEN
Uutistapahtumia vuosilta 1987–1994 *Jussi Vuotila*
- 137 | Siirtyminen lyhytaalloilta ULA-taajuuksille pelasti
toimituksen *Marjo Ahonen*
- 148 | Kylmän sodan päättymisen vaikutus toimitukseen
Ilpo Salonen
- 153 | TARINAN TYLY LOPPU
Uutistapahtumia vuosilta 1995–1997 *Jussi Vuotila*
- 155 | Paluu kirjoituskoneiden aikaan *Auli Valpola*
- 163 | Vahvistus toisesta lähteestä *Ilpo Salonen*
- 170 | BBC Helsinki – sillanpääasema Kaisaniemessä
Jari Korkki
- 174 | Suomenkielisen toimituksen tien pää *Ismo Nykänen*

- 193 | Thatcheriin vetoaminenkaan ei auttanut
Pertti Salolainen
- 197 | Suomenkielisen lähetyksen viimeiset sanat
Kaija Kurki-Suonio
- 211 | TEHTIINKÖ OHJELMIA HARAKOILLE VAI
KUUNNELTIINKO NIITÄ?
- 211 | Maailmanpalvelu seurasi radionkuuntelua *Satu Salmi*
- 215 | DX-kuuntelijat kuuluvuustarkkailijoina *Jyrki Nokkonen*
ja Hanna Rajalahti
- 221 | ELÄMÄÄ LONTOOSSA JA BBC:SSÄ KUUDELLA
VUOSIKYMMENELLÄ
- 223 | 1940-luku 1: Radion kerrontakeinoja ja Sibelius
sillanrakentajana *Kari Mänty ja Risto Uimonen*
- 227 | 1940-luku 2: »Roomalainen kenraali» suomenkielisessä
toimituksessa *Kari Mänty*
- 231 | 1950-luku: Kylmää, koleaa ja antoisaa *Anniina Iire*
- 238 | 1960-luku: Swinging London – minun Lontooni
1967–70 *Ari Valjakka*
- 245 | 1970-luku: Abban euroviisuvoitto ja muita
juttukeikkoja *Marjo Cunningham*
- 252 | 1980-luku: Rautarouvan vieraana *Jouko Marttila*
- 257 | 1990-luku: Ihana, mieletön Lontoo *Kaija Kellman*
- 265 | SUOMENKIELISEN TOIMITUKSEN JÄTTÄMÄT JÄLJET
- 266 | Alkuaikojen bushfinnit – mitä meistä tuli?
Jyrki Koulumies
- 276 | Anglofilejä ja kansainvälisyyteen kasvaneita
toimittajia *Risto Uimonen*

- 284 | Suomalaistoimittajat kotimaan lehtien senttareina
Ilpo Salonen
- 294 | Itsenäisten toimittajien kasvattaja *Pertti Salolainen*
- 299 | SUOMI VAIKENI – INFORMAATIOSOTA JATKUU
- 301 | Olivatko bushfinnit Britannian propagandisteja?
Risto Uimonen
- 315 | BBC:n maailmanpalvelu tänään *Jari Korkki*
- 320 | Kiitokset
- 322 | Toimituksen henkilöstö 1940–1997 *Päivi Isotalus ja
*Risto Uimonen**
- 330 | Hillar Mihkel Kallas (1910–1978)
- 332 | Kirjallisuutta
- 335 | Henkilöluettelo *Hanna Rajalahti*

Lukijalle

Risto Uimonen

Kirjoittaja työskenteli BBC:ssä 1973–1975.

BRITANNIAN yleisradioyhtiö BBC tunnetaan hyvin kaikkialla maapallolla, myös Suomessa. Maineensa ulkomailla BBC on hankkinut ennen muuta maailmanpalvelunsa, World Servicen, laadukkaan journalismin ja luotettavan uutispalvelun avulla. Toki yhtiö muistetaan Britannian ulkopuolella myös hyvätasoisista muista ohjelmistaan ja tv-sarjoistaan, mutta maailmassa on paljon ihmisiä, jotka eivät ole koskaan nähneet yhtään niistä.

Intiaa kutsuttiin brittiläisen imperiumin aikana Britannian kruununjalokiveksi. Tuo aika päättyi vuosikymmeniä sitten, ja BBC otti Intian paikan brittien kruununjalokivenä. »Maailmanpalvelu on kruununjalokivi – niin BBC:lle kuin Britannialle», totesi BBC:n pääjohtaja Tony Hall vuonna 2016, kun hän esitteli yhtiön uudet kielipalvelut ja luonnehti lanseeraamaansa uudistusta maailmanpalvelun merkittävimmäksi laajennukseksi sitten 1940-luvun.

BBC:n 16. pääjohtajan viittaus 1940-lukuun kytkee myös BBC:n maailmanpalvelun ja Suomen toisiinsa. Suomi oli

nimittäin yksi niistä yli 40 kielestä, joilla BBC alkoi lähettää radio-ohjelmia toisen maailmansodan takia ja aikana syistä, jotka selviävät myöhemmin tästä kirjasta. BBC:n suomenkielinen toimitus teki ohjelmia Lontoosta 57 vuotta, maaliskuusta 1940 vuoden 1997 loppuun asti, jolloin World Servicen johto lakkautti sen tarpeettomana. BBC ei olisi voinut tehdä lakkautuspäätöstä ilman Britannian hallituksen tukea.

Suomenkielisen toimituksen vaikenemisesta on kulunut tämän kirjan ilmestyessä 23 vuotta, yksi sukupolvi. Toimitus teki ohjelmia yli kahden sukupolven ajan. Kukaan lähetykset aloittaneista pioneereista ei ole enää kertomassa, miten kaikki alkoi ja millaista työskentely suuressa kansainvälisessä media-yhtiössä oli sodan aikana ja heti sodan jälkeen. Toista sukupolvea edustavien BBC:n suomalaistoimittajien eli *bushfinni*en rivitkin harvenevat, mutta olemme keränneet heiltä aineistoa ja muistitietoa tähän kirjaan BBC:stä sekä kertomuksia siitä, millaista oli elämä Lontoossa silloin, kun ulkomailla työskentely oli vielä harvinaista herkkua suomalaisille. Se oli aikoinaan niin harvinaista, että *Helsingin Sanomat* uutisoi vuonna 1946 tuntemattoman Max Jakobsonin lähdön BBC:n palvelukseen. Hänestä tuli ensimmäinen Suomesta rekrytoitu toimittaja. Jakobsonin edeltäjät oli pestattu sodan aikana Lontoosta.

Kirjaan on kirjoittanut tekstejä 18 bushfinniä ja kaksi toimituksen ulkopuolista henkilöä. Sen lisäksi apuaan tietojen keräämisessä on antanut moni muu BBC:n suomenkielisen toimituksen entinen työntekijä. Tätä parempaa sisäpiirin tietoa siitä, millaista työnteko ja elämä oli BBC:n maailmanpalvelun toimitalossa Bush Housessa, ei voi saada muualta. Kirjaan sisältyy paljon uutta tietoa, muun muassa toimituksen viimeisen päällikön Ismo Nykäsen karu kertomus siitä, miten hyvään tekemisen ja uudistumisen vauhtiin päässeen toimituksen taru

päättyi. Tämä on ensimmäinen kerta, kun hän kertoo julkisesti lopettamisen taustoista juurta jaksain omasta näkökulmastaan.

Kirjan lopussa julkaistaan luettelo suomenkielisen toimituksen palveluksessa olleista henkilöistä. Olemme nähneet suuren vaivan sen kokoamisessa, sillä BBC ei katsonut voitavansa auttaa meitä asiassa. Sen näkökulmasta nimilista on ei-julkinen henkilöluettelo.

MUISTIKUVAT SUOMENKIELISEN TOIMITUKSEN olemassaolosta ja ohjelmista ovat muuttuneet hatariksi jopa ohjelmien kuuntelijoilla, joita oli loppuvuosina suurimmillaan noin miljoona, kun paikallisradiot ostivat uutisia ja ohjelmia BBC:ltä ja lähettivät niitä omissa lähetyksissään. Aikuisikään on varttunut satojatuhansia suomalaisia, jotka eivät ole koskaan kuulleet yhtään lähetystä tai jotka eivät tiedä mitään BBC:n suomenkielisen toimituksen olemassaolosta.

Finnish Sectionin rooli idän ja lännen välisessä informaatio-sodassa näivettyisi ajan mittaan lyhyeksi maininnaksi tai jopa pelkäksi alaviitteeksi radion, tiedonvälityksen ja propagandasodan historiaan ilman sitä huomiota, jota me tekijät haluamme osoittaa tällä kirjalla BBC:n suomenkielisen toimituksen työlle ja niille noin 180 henkilölle, jotka työskentelivät toimituksessa vuosina 1940–1997 ja toimivat sen avustajina sekä kuuntelututkijoina.

Kirja kertoo BBC:n suomenkielisen toimituksen jännittävän tarinan idän ja lännen välisessä propaganda- ja informaatio-sodassa sekä nostaa esiin bushfinnien merkittävän panoksen suomalaiseen journalismiin. Bush Housessa työskennelleistä toimittajista suuri osa on kotimaahan palattuun sijoittunut näkyviin tehtäviin mediayhtiöissä ja muualla. Osa jäi asumaan Britanniaan.

Bushfinnit ovat toteuttaneet työssään niitä journalismin oppeja ja tiukkoja periaatteita, joita he imivät itseensä Lontoossa, ilman että he olisivat sitä erityisesti rummuttaneet. BBC oli journalismin arvostetuin suunnannäyttävä koko maailmassa niinä 57 vuotena, jolloin suomenkielinen toimitus toimi. Suomi sai bushfinneistä kokonaisen koulukunnan omin aivoin ajattelevia journalisteja, joihin itesesensuurin basilli ei tarttunut – ehkä muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Tätä joukkoa ei myöskään saatu kotiinpaluun jälkeen mukaan siihen politisoitumisen aaltoon, joka pyyhkäisi läpi suurten suomalaisten toimitusten 1960–1980-luvuilla. Kun Suomesta oli tullut lopulta tiedonvälityksessä normaali länsimaa 1980-luvulla Urho Kekkosen presidenttikauden jälkeen, BBC:n koulimat journalistit ovat osoittaneet osaamistaan laadukkaan ja luotettavan journalismin tekijöinä ja tuottajina.

BUSHFINNIEN ELÄMÄ LONTOOSSA ei ollut vain pelkkää informaatio­sotaa ja tiukkaa BBC-journalismia eli uutisia ja ajankohtaisaiheita. Teimme juttuja myös jalkapallosta, pop-musiikista, Royal Albert Hallin klassisen musiikin Proms-kävelykonserteista, autoista, kirjoista, teatterista, elokuvista, kuninkaallisista, maataloudesta, laukkakilpailusta sekä Suomen presidenttien ja muiden merkkihenkilöiden vierailuista Lontooseen – melkein kaikesta mahdollisesta maan ja taivaan välillä.

BBC tarjosi suomalaisjournalisteille ainutlaatuisen mahdollisuuden kokea, millaista elämä oli maailman metropolissa. Pääsy niin sanottuun vanhaan kunnan Lontooseen töihin oli kuin lottovoitto uran alussa olleille toimittajille ennen interrail-aikaa ja vaihto-oppilasvuosia, joiden myötä maailmalle matkustaminen on muuttunut arkiseksi asiaksi. Ulkomaan-

kirjeenvaihtajien paikkoja oli ennen vain muutamia, ja ne täytettiin yleensä kokeneilla journalisteilla.

Me bushfinnit olisimme journalisteina ilman BBC-vuosia ammatillisesti, henkisesti ja mahdollisesti myös asenteellisesti nykyistä kalpeampia versioita itsestämme. BBC ja Lontoo avarsivat ajatteluamme ja tekivät meistä monista suvaitsevaisia maailmankansalaisia.

Bush Housesta jäi meille niin mieluisia muistoja ja tärkeää ammatillista osaamista, että perustimme keväällä 2019 oman yhdistyksen, BBC:n suomenkielisen toimituksen perinneyhdistys Bush Finns ry:n. Se toimii toimituksen entisten työntekijöiden yhdyssiteenä, vaalii suomenkielisen toimituksen muistoa ja korostaa sen merkitystä tiedonvälityksessä. Yhdistyksen perustehtäviin kuuluu myös toiminta vapaan tiedonvälityksen ja laadukkaan journalismin puolesta.

Kirjaa BBC:n suomenkielisestä toimituksesta on pidetty pitkään tärkeänä ei vain bushfinnien keskuudessa vaan yleisemminkin. Toimittaja Vesa Santavuori ehti kerätä ennen kuolemaansa huomattavan arkiston BBC:stä ja kirjoittaa tekstiäkin parisen sataa liuskaa. Olemme voineet tukeutua joiltakin osin hänen keräämäänsä aineistoon. Kiitämme siitä Vesan omaisia ja historiantutkija, FT Marek Fieldsiä, joka on saanut käytettäväkseen Vesan aineiston omaa kirjallista tuotantoaan varten. Fields on kirjoittanut BBC:n suomenkielisestä toimituksesta vuonna 2015 väitöskirjassaan *Reinforcing Finland's Attachment to the West – British and American Propaganda and Cultural Diplomacy in Finland, 1944–1962* ja sen pohjalta laatimassaan kirjassa *Lännestä tuulee – Britannian ja Yhdysvaltojen propaganda kylmän sodan Suomessa* (Art House 2019).

Tämä kirja ja Fieldsin teokset nostavat suomenkielisen toimituksen takaisin päivänvaloon siitä kuopasta, jonne

BBC ja Britannian ulkoministeriö sen hautasivat vuoden 1997 lopussa.

BBC:N MAAILMANPALVELULLA ON ollut historiansa aikana kolme nimeä:

- **BBC Empire Service** (BBC:n imperiumipalvelu). BBC alkoi lähettää lyhytaalloilla radio-ohjelmia ulkomaille 1932. Ohjelmat oli tarkoitettu etupäässä ulkomailla asuville briteille sekä muille englantia puhuville ja ymmärtäville kuuntelijoille.
- **BBC Overseas Service** (BBC:n ulkomaanpalvelu). Empire Servicen nimi muuttui 1939 ulkomaanpalveluksi, kun yhtiö laajensi nopeasti kielivalikoimaansa maailmansodan ja radioaalloilla yleistyneen informaatiosodan takia. Ulkomaanpalvelusta käytettiin samaan aikaan hallinnollisesti nimeä **The External Services of the BBC** (BBC:n ulkoiset palvelut).
- **BBC World Service** (BBC:n maailmanpalvelu). Ulkomaille ohjelmia tuottava ja lähetävä BBC:n yksikkö on toiminut vuodesta 1965 lähtien tällä nimellä.

BBC:N PERUSTUSLAILLINEN ASEMA pohjautuu lain kaltaisella kuninkaallisella kirjeellä (*royal charter*) sille annettuun erioikeuteen ja toimilupaan. Kuninkaallinen kirje takaa BBC:n itsenäisyyden. Yhtiön asema määriteltiin kuninkaallisessa kirjeessä ensimmäisen kerran vuonna 1927. Nykyinen, 1.1.2017 voimaan tullut yhdeksäs *royal charter* on voimassa vuoden 2027 loppuun asti. BBC:lle on asetettu siinä tavoite, missio ja julkisen palvelun tehtävät. BBC:n kotimainen toiminta on rahoitettu pääasiassa lupamaksutuloilla. BBC:n maailmanpalvelu sai määrärahan omaan toimintaansa

vuoteen 2014 asti Britannian ulkoministeriöltä. Sen jälkeen myös World Service on saanut valtaosan toimintavaroistaan lupamaksutuloista.

SUOMESTA SUURVALTOJEN
VÄLISEN INFORMAATIOSEDAN
KIELI

Uutistapahtumia vuosilta 1938–1940

- Ison-Britannian yleisradioyhtiö BBC käynnistää vieraskieliset radiolähetykset 1938 suursodan uhan kasvaessa. Kamppailu kuulijoiden sieluista oli jatkunut radioaalloilla jo kymmenisen vuotta sitä ennen. Neuvostoliitto aloitti propagandalähetykset englanniksi, ranskaksi ja saksaksi 1929. Saksa ja Italia liittyivät kilpaan 1930-luvulla vieraskielisillä lyhytaaltolähetyksillään.
- BBC:n radiolähetyksiä on kuultavissa lyhytaalloilla myös saksaksi maaliskuun lopulla 1938 ja vuoden 1942 lopulla kaikilla Euroopan keskeisillä kielillä.
- Toinen maailmansota alkaa 1.9.1939 Adolf Hitlerin johtaman Saksan hyökättyä Puolaan.
- Suomi julistautuu puolueettomaksi 1.9.1939.

- Varsova antautuu 27.9.1939.
- Suomi panee toimeen osittaisen liikekannallepanon 7.10.1939.
- Ulkomaille radio-ohjelmia tehneen BBC:n yksikön nimeksi tulee marraskuussa 1939 BBC Overseas Service (BBC:n ulkomaanpalvelu).
- Neuvostojoukot ampuvat Itä-Kannaksella omia asemiaan kohti 26.11.1939. Neuvostoliitto väittää laukausten tulleen Suomen puolelta Mainilasta ja jättää Suomelle nootin.
- Neuvostoliitto sanoo yksipuolisesti irti hyökkäämättömyyssopimuksen Suomen kanssa, katkaisee diplomaattisuhteet Suomeen ja 30.11.1939 hyökkää Suomeen.
- Suomeen määrätään täydellinen sotasensuuri 5.12.1939 annetulla asetuksella. Se jää voimaan talvisodan jälkeen.
- Talvisota päättyy 13.3.1940 Suomen tappioon ja erittäin koviin rauhanehtoihin.
- BBC:n suomenkielinen toimitus aloittaa lyhytaaltolähetykset Lontoosta 18.3.1940, viisi päivää talvisodan päättymisen jälkeen.

Kaikki tapahtuma- ja vuosilukukoosteet on laatinut Jussi Vuontila, joka työskenteli BBC:ssä 1975–1977.

Radio aseena sodassa ja taistelussa vapaan maailman puolesta

Risto Uimonen

MAALISKUUN 18. päivänä vuonna 1940 Suomi kytkettiin osaksi länsimaiden tiedonvälitystä ilman että Suomi olisi sitä pyytänyt tai siltä olisi kysytty siihen lupaa. Tuolloin alkoivat Britannian yleisradioyhtiön British Broadcasting Corporationin radiolähetykset Lontoosta suomen kielellä. *Täällä Lontoo* kajahti silloin ensimmäisen keran BBC:stä välillä paremmin, välillä huonommin kuuluneilla lyhytaalloilla. Ohjelman alkusanat lausui Hillar Kallas, toimituksen ensimmäinen päällikkö ja kirjailija Aino Kallaksen poika.

Talvisota oli päättynyt vain viisi päivää aikaisemmin Suomen tappioon. Suomi säilytti itsenäisyytensä, mutta lännessä ei luotettu siihen, että Suomi pystyisi pitämään kiinni itsemääräämisoikeudestaan karhun naapurissa, kuten BBC:ssä oli tapana luonnehtia Suomen maantieteellistä asemaa vuosikymmenten ajan.

BBC:n suomenkielisten lähetysten alkaminen oli vastaus niihin paineisiin, joiden Lontoo tulkitsi kohdistuvan Suomeen tappioon päättyneen talvisodan jälkeen toisaalta Neuvosto-

liiton ja toisaalta Euroopan maita valtansa alle kahmineen Saksan taholta. Neuvostoliitto oli tässä vaiheessa Britannian ulkoministeriöstä katsoen pienempi paha. Toista maailmansotaa oli käyty tuolloin noin puoli vuotta, eikä mikään näyttänyt pysäyttävän Adolf Hitlerin johtamaa Saksaa. Britanniaa huolestutti se, että Suomen hallitus alkoi talvisodan jälkeen hakea tukea ja turvaa sen vihollismaasta Saksasta. Lontoon näkökulmasta Suomesta oli tulossa Saksan liittolaismaa.

Lontoossa pelättiin myös sitä, etteivät suomalaiset saisi oikeaa kuvaa sodasta ja maailman tapahtumista eivätkä varsinkaan siitä, mitä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan hallitus ajatteli. Britannia kävi tuolloin rajua taistelua olemassaolostaan Saksaa vastaan ja läntisten arvojen puolesta paitsi aseini myös radion avulla. Radiota käyttivät sodan välineenä myös Neuvostoliitto, Saksa, Italia, Ranska, Yhdysvallat, Kanada sekä monet muut maat. Pieni Suomikin osallistui propagandasotaan. Se lähetti lyhytaalloilla omaa radio-ohjelmaansa Neuvostoliittoon. Ohjelman teho jäi tosin heikoksi, koska neuvostoliittolaisista yksityiskodeista oli takavarikoitu radiolähettimet Saksan hyökättyä kesällä 1941 Neuvostoliittoon. Venäjänkielisistä ohjelmista vastasi Päämajan erikoistiedotustoimisto.

Kun jatkosota alkoi 1941, Suomen joukot valtasivat takaisin talvisodassa menettämänsä alueet ja tunkeutuivat vanhan rajan yli. Britannian hallituksen kanta Suomen sotatoimia kohtaan jyrkkeni tässä vaiheessa. Se heijastui myös suomenkieliseen toimitukseen: sen lähetysten kommenttiosuuksiin tuli ajoittain hyvin voimakasta propagandistista sisältöä, jossa annettiin sumeilematta ohjeita Suomen hallitukselle ja yritettiin vaikuttaa suomalaisten mielialoihin niin, että kansa vaatisi Suomea lopettamaan taistelut Neuvostoliittoa vastaan. BBC:n välittä-

mästä brittipropagandasta on tehnyt selkoa Timo Vihavainen Yleisradion vuosia 1926–1949 käsittelevän historiateoksen luvussa *Rintama eetterissä – Englannin propaganda Suomeen*.

BBC ei voinut toimia vapaasti. Britannian hallitus piti sitä työrukkasenaan sotasensuurin avulla, kun britit taistelivat olemassaolostaan itsenäisenä valtiona. Tämä koski tietenkin myös – ja ennen kaikkea – yli 40 BBC:n kielipalvelua, joiden tehtävä oli levittää maailmalle ohjelmaa Ison-Britannian näkökulmasta ja vahvistaa Saksaa vastaan taistelleiden maiden kansalaisten uskoa ja toivoa sodan kauhujen keskellä. Sananvapauden ylevät periaatteet saivat väistyä muissakin sotaa käyvyissä maissa. BBC:n saksankielisten ohjelmien kuuntelua tosin vaikeutti se, että niiden kuuntelu oli tehty ankarasti rangaistavaksi Saksassa ja sen miehittämissä maissa.

BBC omaksui vieraskielisissä lähetyksissään alun perin strategiakseen sen, että se pyrki esittämään itsensä uskottavana ja objektiivisena tietolähteenä verrattuna Saksan ja Italian radio-ohjelmiin, joissa oli kuultu suoranaisia valheita, kirjoittivat Stephanie Seul ja Nelson Ribeiro artikkelissaan *Revisiting Transnational Broadcasting* vuonna 2015. Heidän mukaansa BBC käytti objektiivisuutta propaganda-aseena osoittaakseen demokratian paremmuuden totalitarismiin nähden. Britannian ulkoministeriö ei kuitenkaan salannut sitä, että se itse piti BBC:n vieraskielisiä radiolähetyksiä valtion propagandavälineenä. Tätä ei kuitenkaan saanut kertoa julkisesti, jotta BBC:n uskottavuus ei vaarantuisi.

Britannian sodanaikaisten informaatio-operaatioiden koordinoinnista vastannut Propagandasodankäynnin toimisto PWE sijoitettiin syyskuussa 1941 Bush Houseen, jotta se olisi läheisesti tekemisissä BBC:n lähetystoiminnan kanssa. Bush Houseen juuri muuttaneissa toimituksissa ei kuitenkaan nieltä

noin vain sieltä annettuja ohjeita. Kunkin kieliosaston päällikön persoona vaikutti siihen, missä määrin PWE sai näkemyksiään läpi lähetyksissä. Dialogia ja kädenvääntöä käytiin alati. Voimakastahtoiset päälliköt vastustivat keskitettyjä ohjeita PWE:ltä. Sota-ajan vahvoina päällikköinä pidettiin Bush Housessa muun muassa Jugoslavian ja Kreikan kielipalvelujen johtoa.

BBC:n historiaan perehtynyt Asa Briggs lainaa vuonna 1985 ilmestyneessä kirjassaan *The BBC – the First 50 Years* PWE:n saksankielisen alueen päällikkönä 1941–1944 toiminutta Dick Crossmania. Briggs kirjoittaa Crossmanin pitäneen lähes 40 vuotta sodan päättymisen jälkeen terveellisenä, että BBC kävi jatkuvasti PWE:tä vastaan omaa sotaansa itsenäisen päätösvaltansa ja suorien uutisten puolesta. PWE yritti »korruptoida» BBC:tä, jotta Englanti voittaisi sodan Saksaa vastaan. »BBC:n urhea vastarinta meitä vastaan oli tärkeä syy siihen, miksi me onnistuimme niin hyvin kuin onnistuimme voittamaan psykologisen sodan Saksaa vastaan», Crossman lisäsi.

Suuren saksankielisen toimituksen päällikön Hugh Carleton Greenen lisäksi toisen ison toimituksen päällikkö, Darsie Gillie, yritti pitää etäisyyttä PWE:hen. Koko Euroopan osaston päällikkö Noel Newsome kävi niin ikään kamppailua PWE:tä vastaan itsenäisen päätösvaltansa puolesta.

SUOMENKIELINEN TOIMITUS PYRKI lähetyksiinsä sijoitettua propagandistisista kommenteista huolimatta pitämään kiinni uutistensa luotettavuudesta ja onnistuikin siinä usein sensuurin alla toimineita suomalaisia tiedotusvälineitä paremmin. BBC:n ulkomaanpalvelun johto Bush Housessa ymmärsi, että suomalaiset eivät olisi kuunnelleet BBC:tä, jos siitä olisi tullut propagandaradio. Suomalaistoimittajat tekivät johdolle selväksi, että suomalaiset olisivat siinä tapauksessa rinnasta-

neet BBC:n Moskovan radioon ja lakanneet kuuntelemasta sitä tai vähentäneet radikaalisti sen seuraamista. BBC:n oli tärkeää pitää kiinni siitä, että uutiset olivat uutisia. Niillä houkuteltiin suomalaisia BBC:n taajuudelle, jotta he kuulisivat ohjelmien kommenttiosuuksia, joissa valistettiin suomalaisia Britannian hallituksen kannoista, välillä hyvin suorasukaisesti.

Suomenkielisten lähetysten aloittamista alettiin pohtia ja valmistella Lontoossa jo vuoden 1939 puolella, jolloin Neuvostoliitto hyökkäsi Suomeen ja Suomen itsenäisyys oli veitsenterällä. Lähetysiin päädyttiin osin siltä varalta, että pahin vaihtoehto toteutuisi ja Suomi joutuisi karhun kitaan, olihan Suomi jätetty Molotovin–Ribbentropin-sopimuksessa syksyllä 1939 Neuvostoliiton vaikutuspiiriin. Suomenkieliset lähetykset olivat myös vastaisku Saksan vaikutus- ja hegemonia-yrityksille Suomessa.

BBC aloitti helmikuussa 1940 lyhytaaltolähetykset myös ruotsiksi, vaikka Ruotsi pysytteli suursodan ulkopuolella. Suomen jälkeen huhtikuussa olivat vuorossa Norja ja Tanska, joihin Saksa hyökkäsi samassa kuussa. Joulukuussa 1940 käynnistyivät BBC:n islanninkieliset lähetykset. BBC:n ulkomaanpalvelun ohjelmat kattoivat vuonna 1941 kaikki keskeiset sodassa mukana olleet Euroopan ja Euroopan ulkopuoliset maat niiden omalla kielellä.

BBC JOUTUI PITÄMÄÄN kovaa kiirettä radiolähetysten aloittamisessa, koska se oli pudonnut kärryiltä. BBC:n väellä ja Britannian poliittisella johdolla kesti kauan tajuta, että sotaa käytiin aseiden lisäksi myös sanoilla ja että radion avulla pystyi vaikuttamaan tehokkaasti ihmisten mieliin. BBC oli aloittanut radio-ohjelmien lähettämisen ulkomaille jo 1932, mutta palvelu oli suunnattu siellä asuville briteille englanniksi. Vasta jännityksen kiristyminen Euroopassa vuonna 1938 sai BBC:n haas-

LÄNSIMAISEN SUOMEN JA VAPAAN SANAN PUOLUSTAJAT

BBC aloitti suomenkieliset lähetykset Lontoosta heti talvisodan jälkeen, maaliskuussa 1940. Jatkosodan aikana BBC:llä oli merkittävä rooli sotasensuurin alla eläneessä Suomessa. Idän ja lännen välisessä informaationsodassa suomalaiset toimivat journalismin keinoin läntisten arvojen puolesta. Myöhemmin ohjelma-aikaa annettiin myös englantilaisen elämänmenon esittelylle popmusiikista jalkapalloon. Toimituksen työ Lontoossa oli tehty, kun Suomi oli liittynyt Euroopan unioniin 1995 ja Neuvostoliitto kadonnut kartalta.

Maineikas Max Jakobson sekä Erkki Toivanen, Erkki Raatikainen, Erkki Arni ja Pertti Salolainen ovat BBC:n journalistikoulun tunnetuimpia konkareita. Kiinnostavia persoonia on myös naisissa, kuten Essi Kiviranta, auto- ja musiikkitoimittaja ja toimituksen pitkäaikaisin päällikkö.

9 789510 449059